

Закон любові

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Галоўны сэнс гэтага закліку заключаецца ў тым, каб мы не толькі дзякавалі Богу і ўзносілі Яму хвалу ў малітвах і песнапеннях, але і прыносілі добры плод — справы любові і міласэрнасці на славу Божую, на карысць Царквы, на карысць Бацькаўшчыны і на карысць бліжняга, несучы «цяжары адзін аднаго» (Гал. 6, 2) — і ў радасці, і ў горы.

Гасподзь запаведаў нам любіць адзін аднаго, захоўваць адзінства царкоўнае, несці людзям мір Хрыстоў і дабро, быць лагоднымі і цяплівымі, быць руплівымі ў малітве і ў служэнні слабым і абяздоленым. «Па тым пазнаюць усе, што вы Мае вучні, калі любоў будзе мець паміж сабою» (Ін. 13, 35), — кажа нам Гасподзь і Спасіцель наш Ісус Хрыстос. Далучаючыся да гэтай уседасканалай Божай любові, мы здабываем непераможную зброю «супраць злых духаў паднябесных» (Эф. 6, 12), здабываем магчымасць паспяхова супрацьстаяць усім выклікам часу. Якія б спакусы і выпрабаванні ні спасцігалі нас у гэтым жыцці, словы Госпада: «Я з вамі ва ўсе дні да сканчэння веку» (Мт. 28, 20) усяляюць у нас надзею, што Ён не пакідае нас сёння і не пакіне ў будучы час.

Закон любові, завешчаны нам Спасіцелем, ляжыць у аснове сапраўднага «адзінства духу» (Эф. 4, 3). Гэты закон — аснова грамадскага жыцця і салідарнасці, супольнай стваральнай працы і супрацоўніцтва на славу Божую і на

радасць тым, хто перажывае розныя беды і няшчасці, хто церпіць нягоды і мае патрэбу ў нашай дапамозе і падтрымцы. Але сапраўднае аднаўленне народа не можа абмяжоўвацца толькі часам выпрабаванняў, яно павінна стаць неад'емнай часткай нашай хрысціянскай самасвядомасці і сапраўднага хрысціянскага жыцця.

Зноў надыйшло светлае свята Раства Хрыстовага, свята гарачай веры і непасаромленай надзеі на Промысел Божы, які вядзе да добра кожнага чалавека. Зноў раскрываецца неба над зямлёю, зноў чуецца ангельскае слава-слоўе, якое абвясціла свету «радасць вялікую, якая будзе ўсяму народу: нарадзіўся вам сёння ў горадзе Давідавым Спасіцель» (Лк. 2, 10-11). Разам з ангеламі мы зноў заклаемся заспяваць слава-слоўе Дзіцятку Хрысту, які нарадзіўся, і, уклечыўшы перад Ім, як гэта зрабілі ўсходнія мудрацы, прынесці ў дар «фіміям» сардэчнай малітвы, «золата» добрых спраў на славу Царквы і на карысць бліжняга, «міра» ахвярнага служэння бліжнім, і, прыпаўшы да іслаў Хрыстовых, як віфлеемскія пастухі, славіць і хваліць «Бога за ўсё, што пачулі і ўбачылі».

Праасвяшчэнныя архіпастыры, дарагія айцы, браты і сёстры! Мінуты год быў няпростым для многіх з нас, але, міласцю Божай, ён прынес нам і нямала духоўнай радасці. Ён быў адзначаны шматлікімі важнымі падзеямі ў жыцці нашай Царквы. У мінулым годзе ва ўсіх епарыях архірэі з клірам, браціямі і паст-

вай займаліся вырашэннем надзённых пытанняў царкоўнага жыцця: добраўпарадкаваннем епарыяльнай і прыходскай дзейнасці, стварэннем якасна новых прыходаў, якія закліканы стаць сапраўднымі праваслаўнымі абшчынамі, здольнымі да актыўнага ўдзелу ў царкоўнай місіі, з уключэннем у іх самай актыўнай сілы грамадства — моладзі; шмат увагі надавалася развіццю сацыяльных і асветніцкіх праектаў Праваслаўнай царквы.

У 2016 годзе Беларуска праваслаўная царква і дзяржава працягнулі супольную працу ў галіне аховы і захавання гісторыка-культурнай спадчыны. Асаблівая ўвага надаецца захаванню традыцыйных каштоўнасцей беларускага народа, духоўна-маральнаму выхаванню падрастаючага пакалення і прафілактыцы негатыўных з'яў і іх наступстваў у грамадстве. У аснову культуры і дзяржаўнасці Беларусі закладзены хрысціянскія каштоўнасці, якія з'яўляюцца самым верным арыенцірам не толькі ў жыцці хрысціяніна, але і асобнага чалавека. Дзяржава сёння падтрымлівае Царкву ў яе патрыятычных ініцыятывах і прапаведзі набожнага ладу жыцця.

Святая Праваслаўная царква заклікае кожнага з нас старанна працаваць над ачышчэннем і праабражэннем сваёй душы, бо духоўная перамога самога сябе — залог і аснова для праабражэння ўсяго народа нашай Бацькаўшчыны.

Дарагія і ўзлюбленыя ў Госпадзе праасвяшчэнныя архіпастыры і пастыры, інакі і інакіні,

браты і сёстры! Ад усяго сэрца з любоўю ў Хрысце зноў і зноў віншую ўсіх вас з вялікім святам Раства Хрыстовага і з Новым годам міласэрнасці Божай. Малітоўна жадаю вам добрага здароўя, міра, дабрабыту і невычэрпнай дабрадатнай дапамогі Божай у вашых подзвігах і працы на славу Святой Царквы Хрыстовай, на карысць роднай Бацькаўшчыны і на карысць усіх нашых бліжніх. Амінь.

■ Спадчына

«ЗВОН — ГЭТА ДУША НАРОДА»

У Беларусі, адзінай на постсавецкай прасторы, захавалася старажытная традыцыя

Звон — гэта нешта вельмі жывое. Праз бронзу, з якой адліты званы, і рукі чалавека, што дапамагаюць нарадзіцца гуку, наша зямля быццам звяртаецца да неба... А, можа, наадварот? Гэты гук, настолькі высокі і чысты, што, магчыма, ён адмыслова быў створаны дзесьці на вышыні, каб крануць самае чэрствае сэрца...

Беларусь — унікальная краіна: толькі тут, у адзіным месцы на ўсёй постсавецкай прасторы, захавалася традыцыя старажытнага звонарства. Інструмент не быў заняты часам і ліхалеццямі. Умельства беражліва перадавалася ад старэйшых маладзейшым. На шчасце, знайшлася і даследчыца, якая вывучыла ўсё гэта і прадставіла шырокай грамадскасці. Вынікам нястомнай шматгадовай працы Алены Шацько стала кніга «Званы Белай Русі: тысячагоддзе традыцыі» (з дадаткам на двух DVD). Карэспандэнт «Звязды» сустрэлася з кандыдатам мастацтвазнаўства, правадзейным членам Асацыяцыі звону Расіі, дацэнтам кафедры тэорыі і метадыкі выкладання мастацтва БДПУ імя Максіма Танка, каб распытаць пра традыцыі звонарства на Беларусі і пра тое, як стваралася яе ўнікальная кніга.

— **Алена Генадзеўна, вы ініцыюеце ўнясенне звонарства ў спіс нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі? Ці ёсць нейкія зрухі ў гэтым працесе?**

— Сабраны пакет дакументаў, у які ўваходзяць матэрыялы па звонах 19 храмаў Брэсцкай, Мінскай і Віцебскай абласцей. Іх гучанне запісана на прафесійную апаратуру. Дзякуючы Белтэлерадыёкампаніі створана 5 перадач, 3 дакументальныя фільмы аб звонарах і гісторыі звонарства на нашых землях. Прыхаджане храмаў сабралі подпісы аб тым, што яны станюцца ацэньююць гучанне звонаў і згодны ўнесці іх у спіс спадчыны (гэта абавязковая ўмова). У дадатку — публікацыі ў прэсе на гэту тэму. Дакументы адрэагаваны ў Інстытут культуры Беларусі, дзе на Радзе можа быць прынята адпаведнае рашэнне. Мы чакаем дабраславення мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Паўла, бо звон — гэта інструмент, які выкарыстоўваецца найперш у богаслужэннях, і без згоды царквы вырашаць такое пытанне незвычайна. Вядома, што Экзарх шмат робіць для зберажэння нацыянальнай культуры, напрыклад, хутка будзе выдадзена Біблія на нашай беларускай мове. Таму прыйдзе час прызнання і нашых слаўных звонаў — аб гэтым моляцца вернікі.

— **Раскажыце, у чым унікальнасць звонарства?**

— Варта адзначыць, што размова вядзецца менавіта пра традыцыйнае беларускае звонарства. У 19-ці храмах, якія я даследвала на працягу 10 гадоў, не спыняюся матуль звону — захоўвалася пераемнасць мелодыі, якой званілі, скажам, сто гадоў таму — яна гучыць і сёння. У храме ёсць свой канон, ён пастаянны. Гэта як народная песня. Справа

ў тым, што звонарства захавалася толькі ў нас, бо з 1921 да 1939 года ў Заходняй Беларусі была асаблівая канфесійна-гістарычная сітуацыя: працягваліся царкоўныя службы, адліваліся новыя званы. А ва Усходняй Беларусі ў 1939 годзе быў закрыты апошні храм — службы нідзе не праводзіліся. Тое ж самае адбывалася і на іншай тэрыторыі Савецкага Саюза — ішло поўнае знішчэнне храмаў і ўсяго, што з імі звязана. У нас жа працягвалася царкоўнае жыццё — унікальна тое, што традыцыя звонарства не перарвалася. У час Вялікай Айчыннай вайны вернікі схавалі свае званы. Атрымліваецца, што толькі ў Заходняй Беларусі (магчыма, яшчэ ў Заходняй Украіне) ніколі не губляўся гэты канон. У Эстоніі быў толькі адзін манастыр, які ніколі не закрыўся, — Пскова-Пячэрскі — там заўсёды званілі, 500 гадоў, і традыцыя таксама захавалася.

— **Якія мясціны ў Беларусі вы раілі б наведаць, каб пачуць аўтэнтычны звон?**

— Вёску Дарапеевічы Маларыцкага раёна Брэсцкай вобласці. У 1934 годзе гэтыя званы былі адліты проста каля царквы, у зямлі, запрошаным майстрам-ліцейшчыкам. Адна жанчына, успаміны якой я зафіксавала, будучы яшчэ маленькім дзіцем, бачыла, як у яме будавалі пэўны час астывалі ў зямлі... Яшчэ варта з'ездзіць у Вілейку, дзе захаваліся дзівосныя званы XIX стагоддзя, адлітыя ў Расіі. Праўда, побач знаходзіцца шаша: мы сабіралі іх гучанне ў 5 гадзін раніцы і нават дамаўляліся, каб рух транспарту быў зменены — каб шуму не перашкаджалі. Вельмі цікавыя званы ў Олтушы таксама Маларыцкага раёна. І ў Маладзечне званы захаваліся.

Алена ШАЦЬКО сама валодае майстэрствам звонара. «Гэта вялікая духоўная радасць», — гаворыць яна аб судакрананні са звонамі.

— **Гучанне царкоўнага звону змяшчае ў сабе шмат інфармацыі...**

— У храме хрысціліся, там моладзь знаёмілася адно з адным. Там жа адбываліся заручыны — калі настаяць паведамляў, што пара збіраецца ажаніцца, пытаўся, ці ведаюць нешта пра яго ці яе — можа, некаму абячаліся?.. І ў гэты час таксама гучаў асаблівы звон — на заручыны. Вянчаліся яны пазней, дзесьці праз месяц — і тады ў наваколлі разлятаўся вянчалны звон (але не ва ўсіх мясцовасцях ён меўся). Затое ўсюды быў пахавальны звон — ён гучаў, пакуль чалавека не данясуць да могілак. Уявіце, людзі ва ўсёй ваколіцы чулі гэты звон, хрысціліся, чыталі малітву пра новаспалылага. А часам яны па звоне разумелі, хто памёр, мужчына або жанчына. Нават з якой вёскі, можна было зразумець — бо часам пэўнае паселішча магло падарыць храму звон.

— **Сучасныя тэхналогіі вядуць да таго, што ў хуткім часе можна будзе абыйсці без звонара. Што вы думаеце наконт гэтага?**

— Цяпер уводзіцца новая сістэма — «электронны звонар» — яна фактычна знішчае пераемнасць. Літаральна на тэлефоне націскаецца кнопка і самі сабой пачынаюць званіць званы ў царкве. Гэта можа рабіць настаяць ці прыхаджанні — той, хто атрымаў дабраславенне. Такім чынам мы фактычна руйнуем традыцыю, не даём ёй адраджацца, знішчаем паслушніцтва. Ці застанеца тады жаданне ісці ў храм?.. Гэта мёртвае

і нежывое. А калі звоніць звонар, то ўдзельнічае яго душа.

— **Вернемся да гісторыі. Якія ёсць звесткі пра тое, калі на Беларусі ўпершыню зазваніў звон?**

— Па матэрыялах раскопак, па знойдзеных фрагментах звонаў мы ведаем, што ўжо ў XII стагоддзі ў Гродне на Замкавай гары стаяў храм і на ім было тры званы. Падчас пажару яны ўпалі і разбіліся — у слоі XII стагоддзя знайшлі іх фрагменты. На адным нават ёсць надпіс «рабу». Усе кампанолі кажуць, што надпісы на звонах з'явіліся ў XIV стагоддзі ў Расіі. А мы знайшлі фрагмент XII стагоддзя. Гэта ўнікальна!

— **Якія самыя каштоўныя званы захоўваюцца ў нашай краіне?**

— Мной апісана 1704 званы з праваслаўных храмаў. Яны пашпартызаваны — сфатаграфаваны, падлічаны іх памеры, зафіксаваны надпісы, якія на іх маюцца, запісаны гук. Для таго каб сфатаграфавачы, іх трэба было спачатку памыць, — я рабіла гэта сама. Усе гэтыя званы акурат з'яўляюцца старажытнымі — датуюцца XVI—XIX стагоддзямі. Яны выклікаюць вялікую цікавасць. На сённяшні дзень у нас, як нідзе на постсавецкай прасторы, захавалася такая вялікая колькасць звонаў. Менавіта ў Заходняй Беларусі (ва Усходняй усё знішчана, за выняткам таго, што чудам было захавана ў музеях). У часы вайны іх хавалі ад немцаў — закопвалі ў зямлю, затым вярталі. Гэта было самым родным, бо звон — гук населенага пункта. На іх вельмі цікавыя выявы, старажытныя надпісы. Напрыклад, у

вёсцы Олтуш Маларыцкага раёна надзвычай тонкія выявы Георгія Перамаганосца, які забівае змея. Яны «тонкія», бо нават пэндзлем мастака такое складана выявіць, а там адліта. Прычым адліваў беларускі майстар Андрэй Белячынскі. Мне б вельмі хацелася, каб пашкоджаныя званы апынуліся ў музеях. Дадам, што пашпартызаваны званоў каталіцкіх храмаў правялі навукоўцы Акадэміі навук Варшавы: яны апісалі ўсе званы касцёлаў Беларусі і Польшчы яшчэ да 2008 года.

— **Ці ёсць сёння пераемнасць звонарскіх спраў?**

— Дзякуй богу, дзядулі-званары надзвычай ашчадна ставяцца да сваіх звонаў, таму яны самі імкнуцца гадоўці з вучняў надзельнай школы навучыць, перадаць майстэрства. Напрыклад, хлопчык з вёскі Дарапеевічы Маларыцкага раёна Арцём Пацяюк, які цяпер навукаецца ў медыцынскім універсітэце, навучыўся ў сваёй роднай вёсцы гэтаму майстэрству ад Сцяпана Ярманюка. І ў іншых храмах ёсць пераемнасць. Калі званы ўнясуць у спіс нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, тады і ў надзельных школах пры царкве дзеці іх будуць вучыцца. Бо гэта сваё, роднае. Мы павінны яго зберагаць, каб гэта рабілі нашы бацькі і дзяды.

— **Ці можна сказаць, што звон — гэта таксама пэўны від малітвы, са зваротам да Бога?..**

— Абавязкова. Кожны ўдар звона — гэта малітва. Часам кажуць, што гэта малітва ў бронзе. Адначасова гэта і казань. Адзін святар распавядаў мне, што пэўны чалавек ішоў міма царквы, ён пачуў звон і вырашыў зайсці ў храм, а з часам стаў прыхаджанінам. Сёння звон не выконвае функцыі закліку да пачатку богаслужэння, бо ў нас ва ўсіх ёсць гадзіннікі. Ён мае хутчэй місіянерскую функцыю — гэта фактычна знішчае богаслужэнне. Я запрашаю чытачоў «Звязды» да ўдзелу ў праекце «Звон-салавей» (падрабязна пра яго можна пачытаць у кнізе «Званы Белай Русі: тысячагоддзе традыцыі»). Буду рада, калі вы дашляце на мой электронны адрас shatko377@gmail.com аповеды пра званы, пра традыцыі, звязаныя з імі. Можа, вашы бабулі ці дзядулі ахвяравалі на звон? Магчыма, срод вашых ікон захоўваецца чудам захаваны кавалачак звона?..

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by